

Sayı VIII (2022)

F. DURMUŞ & A. AKSOY, *Troya'nın Prehistorik Dönem Dokuma El Aletleri*. Ed. R. Aslan. İstanbul 2019. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 248 sayfa (Kaynaklar ve İçindekiler ile birlikte). ISBN: 9786053965220

Nezahat TEZEL

 0000-0002-9994-1219

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VIII: Ocak-Aralık 2022) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında lisanslıdır.

Atıf Düzeni Tezel N. 2022, *Troya'nın Prehistorik Dönem Dokuma El Aletleri*. Yazarlar: F. Durmuş & A. Aksoy, *Libri* VII, 73-75.

Geliş Tarihi: 29.04.2022 | Kabul Tarihi: 01.05.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 06.05.2022

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**F. DURMUŞ & A. AKSOY, *Troya'nın Prehistorik Dönem Dokuma El Aletleri*.
Ed. R. Aslan. İstanbul 2019. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 248 sayfa
(Kaynaklar ve İçindekiler ile birlikte). ISBN: 9786053965220**

Nezahat TEZEL *

Fuat Durmuş ve Aslı Aksoy tarafından yazılan ve Rüstem Aslan tarafından editörlüğü yapılan *Troya'nın Prehistorik Dokuma Aletleri* kitabı görkemli yapıları ve sayısız buluntularıyla Tunç Çağı'nın kültürel merkezi olan Troya'nın taş, keramik, kemik, diş ve boynuz endüstrisi ile Troya'nın tekstil ve dokuma kültürü bağlantısı ve antik kentin bir tekstil merkezi olduğunu arkeolojik bulgularla ve görsel resimlerle açıklamaktadır. Kitabın hazırlanmasında Troya kazıları, M. Korfmann dönemi katalog çalışmalarının analizi Prehistorik Çağ tekstil aletleri konusunda 198 adet görsel ile detaylandırılarak yeni bir yorum getirilmeye çalışılmıştır.

İçindekiler (5-6), *Kısaltmalar* (7), *Sunuş* (9-11), *Önsöz* (13-14), *Özet* (15-16), *Giriş* (17-27), *Dokusuz Tekstil Ürünleri* (29-68), *Dokusuz Tekstil Üretiminde İpler* (35-35), *Troya'nın Dokusuz Tekstil Aletleri* (35-37), *Kemik Bızlar* (37-43), *Kemik İğneler* (43-53), *Deri Tabaklama Aletleri* (54), *Şevli Aletler* (55-57), *Boynuz Kazıyıcılar* (57-61), *Sıyırıcılar* (61-66), *Düzleştiriciler* (66-67), *Yumuşatma Taşları* (67-68), *Örgü Tekstil Ürünler* (69-80), *İp Üretimi ve İp Üretiminde Kullanılan Aletler* (81-115), *İğler* (82-87), *Ağırşaklar* (87-99), *Örekeler* (99), *Kirmenler* (100-112), *Kırtız/Sığırtmaç* (112-115), *Dokumacılık* (117-172), *Tezgah Ağırlıkları* (126-140), *İplik Toplayıcılar* (140), *Mekikler* (141-151), *Atkı Dövücüler* (151-152), *İğne Uçlu ve Kıvrık Uçlu Atkı Dövücüler* (152-162), *Spatulalar* (162-168), *Kirkit ve Taraklar* (169-172), *Keten Fırçaları/Tarakları* (173-177), *Çarpana/Kolan Dokuma Aletleri* (179-201), *Çarpana Kartları* (184-189), *Delikli Ara Levhası/ayırıcı/Peçe* (190-191), *El Güçüleri* (192-201); *Sonuç* (203-206); *Ekler* (207-209); *Kaynaklar* (211-238); *Resim Kaynakları* (239-247).

Sunuş (9-11) kısmında kitabın editörü R. Aslan, kitabın Troya tekstil üretiminin kapsamını ve çeşitliliğini ortaya çıkaran ilk çalışma olduğunu, Troya kazıları ve tekstil üretiminin Akdeniz tarih öncesi arkeolojisinde önemli bir yeri olduğunu ve ticaret unsuru olarak yer aldığını belirtir.

Önsöz (13-14)'de yazarlar, Prehistorik Çağ'dan itibaren tekstil üretimi konusuna kısaca değinerek, kitabın hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ederler.

Özet (15-16) bölümünde yazarlar, kitabın hazırlanması safhasında genel olarak Korfman dönemi (1988-2005) Troya kronolojik sisteminin dikkate alındığını ve bunlar üzerinde detaylı bir inceleme gerçekleştirilmediğinden bu yeni önermeler ile Prehistorik Çağ tekstil aletleri konusunda yeni bir analiz ve tartışma ortamı hedeflediklerini açıklamaktadır.

Giriş (17-27) bölümünde, giyinmenin değişen iklim koşullarıyla beslenme ve barınma kadar

* Doktorant, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları, Antalya. neztezel@gmail.com | 0000-0002-9994-1219

önemli olduğu ve buna bağlı olarak tekstilin geliştiğini vurgulayarak, Troya'nın tekstil aletleri hakkında antik kaynaklar ve kazılardan elde edilen veriler aracılığıyla bilgiler verilmektedir. Tekstil aletlerinde yöntem olarak dokusuz, örme ve dokuma aletlerinin kullanıldığı açıklamaları yapılmaktadır.

Birinci Bölüm olan *Dokusuz Tekstil Ürünleri*'nde (29-33) dokusuz tekstil ürünlerinden keçenin en klasik örneklerinden birisi olduğu belirtilerek, Anadolu'da keçe yapımında kullanılan aletlerden bahsedilmektedir. *Dokusuz tekstil Üretiminde İpler* (33-35) alt başlığında, iplik yapımı ve malzemeler hakkında tarihsel çerçevede bilgiler verilmektedir. *Troya'nın Dokusuz tekstil Aletleri* (35-37) alt başlığında, post deri imalatı konusundan tarihsel veriler ile bilgiler verilmektedir. Diğer alt başlık *Kemik Bızlar kısmında* (37-42) bızlar konusunda tanımlamalar yapılarak görseller ile bu açıklamalar desteklenmektedir. Bız ve delgeçlerin en eski alet tiplerinden olduğu, tarih öncesinden Orta Çağ'a kadar aynı kaldığı, derileri işlemek, balık ağlarının tamirinde ve seramik süslemede işlevsel kullanıldığı anlatılmaktadır. *Kemik İğneler* (43-53), iğne kullanımının tarihsel süreci hakkında, iğnelerin kullanımının üst Paleolitik Çağ ve öncesine dayandığı, iğne türleri ve farklı türleri hakkında görsel destek ile bilgi vermektedir. *Deri Tabaklama Aletleri* (54) alt başlığında, derilerin işlenip tekstil haline getirme süreçleri hakkında açıklama yapılmaktadır. *Şevli Aletler/Kemik Kazıyıcılar-Sıyırıcılar* (55-57) Prehistorik Çağ kemik endüstrisinde kullanılan bu aletlerin sepetçilik, hasırcılık, ağaç kabuğu, soyma, ahşap oyma gibi işlerde kullanıldığı konusunda tahminlerde bulunmaktadır. *Boynuz Kazıyıcılar* (57-59) alt başlığında tanımlamalar yapılarak resim ile açıklama yapılmıştır. *Sıyırıcılar* (61-66) kısmında, kemik sıyırıcıların kullanımı hakkında bilgi ve açıklamalar yapılmaktadır. *Düzleştiriciler* (66-67), derinin hazırlanması için, iç yüzeylerini temizleme araçları olarak kullanıldığı belirtilmektedir. *Yumuşatma Taşları* (67-68), alt başlığında, yumuşatma taşlarının kaliteli post veya kürk üretimi için kullanıldığı tanımı, görseller ile açıklanmaktadır.

Örgü Tekstil Ürünleri (69-80) olan ikinci alt başlıkta, yazarlar eski tekstil tekniklerinde bahsederek, sepetçilik için hasırların kullanılması, örgü tekstil ürünlerinin tarihsel buluntuları hakkında açıklamalarda bulunmaktadır. *Kemik Bızlar, İğneler ve Tığlar* (73-80) alt başlığında, sivri uca sahip kemik aletlerin genel olarak bız olarak adlandırıldığı, tekstil üretimi, deri işlemeciliği ve sepetçilik yapımında kullanıldığı, arkeolojik kazılardan elde edilen verilere göre kullanılmasının, Ön Asya'da A-Keramik Neolitik Çağ'a, Batı Avrupa'da ise Kalkolitik Çağ'dan başlangıcını aldığı açıklamaları yapılarak, Troya'da kullanılan kemik bızlar ve bızların sınıflandırılması üzerine analizler aktarılmaktadır.

Üçüncü Bölüm olan *İp üretimi ve İp üretiminde Kullanılan Aletler*'de (81-117), ip üretimini aşamalarından bahsedilerek, ilk aşamanın eğirme olduğu, bir iplik elde edilmek için çekilme ve bükülme süreçleri olduğu, bitkisel liflerin kendiliğinden bükümlü olduğu, yün gibi hayvansal liflerde büküm olmadığı açıklamaları yapılmaktadır. *İğler* (82-87) alt başlığında, bir ucunda iplik takılan kanca, çentik ya da delik olan basit çubukların iğ olarak adlandırıldıkları ve Homeros'un dizeleri ve antik kaynaklarda iğne verilen değeri açıklar. İğnin çeşitli antikçağ toplumlarında farklı ifadesi olduğu, Hitit ve Mezopotamya'da iğ ve aynanın bir ritüel aracı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. İğ kullanımına dair teknik bilgiler ve mitoloji ve kutsal kitaplardan örnekler veriler iğlerin anlamlandırılması irdelemektedir. *Ağırsaklar* (87-99) alt başlığında, iğ ağırlıkları olan ağırsakların, momentumu korumak amacıyla kullanıldığı, taş, killi yaprak taşı, pişmiş toprak malzemelerinden, kemik, boynuz, ahşap, kurşun ve sosyal statüye ilişkin fildişi, altın, gümüş veya kehribar olabileceği bilgilen-dirilmeleri yapıldıktan sonra, Troya'da bulunan örnekleri Anadolu'daki diğer Prehistorik yerleşim buluntuları ile karşılaştırılmaktadır. *Örekeler* (99) alt başlığında, örekelerin eğirme için kullanılan ahşap, metal, kemik veya fildişinden yapılan çatal veya çubuk formunda olduğu belirtiler kullanım tanımları yapılmaktadır. *Kirmenler* (100-111) alt başlığında, yabancı literatürde "*Türk damla iği*" olarak tanımlandığı belirtilerek, arkeolojik kazılardan elde edilen buluntular ve resimler ile açıkla-

malar yapılmaktadır. *Kirtız/Sıyrırtmaç* (112-115) alt başlığında, yeni eğrilen ipliklerin tüylerini temizlemek için kullanılan kirtızın, Troya kazılarında V katmanında bulunduğu, Anadolu'da da benzer örneklerin bulunduğu açıklamaları yapılmaktadır.

Dördüncü Bölüm olan *Dokumacılık*'da (117-172), dokumacılık yapım tekniklerine ve kullanım araçlarına göre, Mekikli, Kirkitli ve Kolan Dokumalar olarak üç ana başlıkta incelendiği belirtilerek, dokuma tezgahlarının genel tanımları yapıldıktan sonra, Anadolu'da ilk yatay dokuma tezgahı örneğine Acemhöyük ilk Tunç Çağı tabakası içinde rastlanıldığını belirterek Troya buluntularının incelemeleri yer almaktadır. *Tezgaah Ağırlıkları* (126-140) alt başlığında, ağırlıkların kumaşın kalitesine göre kullanıldığı, Troya VI'da bulunan tezgaah ağırlıklarına dair açıklamalarda bulunularak, çeşitli antik kent örneklemeleriyle ağırlıkların şekil ve malzeme bakımından çeşitliliği görseller ile de açıklanmaktadır. *İplik Toplayıcılar* (140-172) alt başlığında *mekikler, iğne uçlu ve kıvrık uçlu atkı dövücüleri, spatulalar/dokuma kılıçları, kirkit ve tarakların* tanımları yapılmaktadır.

Beşinci Bölüm olan *Keten Fırçaları/Tarakları*'nda (173-201), bitkisel elyafın, hammaddesinin selüloz olması nedeniyle selülozik elyaf olarak adlandırıldığı, en eski keten tohumlarının MÖ VIII. binyıla tarihlendirildiği, Avrasya'da Neolitik Çağ'dan itibaren kenevirin tekstil üretiminde kullanıldığı, ancak Akdeniz'de Demir Çağı'na kadar kullanılmadığı vurgulanmaktadır.

Çarpana/kolan Dokuma Aletleri (179-201) başlıklı altıncı bölümde, enleri dar, boyları uzun, şerit halinde çözgü yüzlü yapım biçimi olan kolan dokumanın kartlı ya da kartsız olmak üzere ikiye ayrıldığı belirtilerek, kartlarla dokunan örneklerin çarpana dokuma olarak adlandırıldığı belirtilir. Bu dokuma örneklerinin tarihsel örnekleri üzerinde durularak, ilk çarpana-tablet dokumacılığının kökeninin Mısır'a dayandığı, MÖ 3000 yıllarına dayandırılan 342 levha ile dokunmuş "Ramses Kuşağı"nın Liverpool Arkeoloji Müzesi'nde sergilendiği bilgileriyle verilir. Antik uygarlıklarda tablet dokumalar ile daha çok elbise süsleri ve kemerler yapıldığı ve çarpana dokumaların genişliğinin çözgü ipliklerinin sayısı ve kullanılan ipin kalınlığı ile belirlendiği belirtilerek, Hitit Dönemi üzerine örneklemeler yapılır. *Çarpana Kartları* (184-189) adlı alt başlıkta, Anadolu'da geleneksel kolan dokumacılığı kültürünün, Yörük ve göçebe aşiretlerle sınırlı olduğu, önemli antik kentlerden Alacahöyük, H. Schliemann dönemi Troya kazıları, Girit/Palaikastro, Seyitömer Höyüğü, Aydın/Çine Tepelik Höyüğü'nden çarpana kartlar dokuma tekniğine ilişkin buluntular örneklemeleri verilmektedir. *Delikli Ara Levhası/Ayırıcı/Peçe* (190-191) alt başlığında Tablet (çarpana) dokumada tarak vazifesi olarak kullanıldığı kabul edilen delikli ara levhalar hakkında bilgiler verilmektedir. Troya katmanlarında altın ve pişmiş toprak olmak üzere tablet dokumacılığında kullanılan ip ayırıcılarına benzer aletler bulunduğu söylenerek, H. Schliemann ve W. Dörpfeld tarafından yapılan yorumlara yer verilmiştir. *El Gücüleri /Midar/Seren* (192-201) adlı alt başlıkta üzerine gücü iplerinin bağlandığı, 10-12 cm uzunluğundaki *ahşap çubukların El gücüsü, midar ya da seren* olarak adlandırıldığı açıklanarak, Prehistorik Çağ'dan Orta Çağ'a kadar çeşitli örneklemeler üzerinden görsel resimlerle açıklanmaktadır.

Sonuç (203-206) bölümünde, Troya bölgesi buluntuları katalog çalışmaları ve etnografik karşılaştırma sonucu, troya tekstil aletleri konusunda bu çalışmanın ortaya çıktığını belirtilir. Bölümlerde ayrıntılarla Troya hinterlandında kemik, diş ve boynuz endüstrisinin Troya tekstil ve dokuma tekniği ile olan ilişkisi değerlendirilir ve dokusuz deri tabaklama araçları arasında değerlendirilen kazıyıcılar, sıyrıyıcılar, şevli aletler, düzleştiriciler, yumuşatma araçları, deri işleme aletleri, kemik bızlar ve iğnelerin hizmet aracı olarak kabul edildiği belirtilir, ve dokuma tezgahları ve tekstil kültürü konusunda özet bilgi verilir.

Son olarak *Ekler* (207-209) ve *Kaynaklar* (211-238) kısmı ile kitap sonlandırılır. Kitap bize Homeros destanlarından aklımızdan çıkmayan Troya kentinin, katalog çalışmalarının etnoarkeolojik inceleme ile bir tekstil merkezi olduğunu ortaya sermektedir. Antikçağ dokuma aletleri ve Troya üzerine araştırma yapmak isteyenler için tarihsel süreç içinde bir bakış sağlayacaktır.